

صافی ۴

تشرین اول ۱۹۲۷

یل ۱

D-563

فلسفه و اجتماعیات

مجموعه سی

مؤسسی

آگاه سری

آیدہ بر نشر اولونور

مدبری
محمد شروت

استقلال لیسہ سی مدیری و استانبول اوکٹ
و استقلال لیسہ لری ادبیات معلمی

استقلال و قباطاش لیسہ سی فلسفه و اجتماعیات
و تجارت مکتبی اقتصاد معلمی

بر صلیبہ

- تربیتی قسم : سوفراط اور خواہ سہر الدیہ
تورک تاریخہ باشلانفیش محی الدین
دینی اجتماعیات علمی ضیا
قانونلر تحاول ایدہ بیلیری ؟ (یوانقارہ دن) م . الہامی
دیوان ادبیاتی : تصنیع آگاہ سری
خارجی ادراک ہانمی شنج
اجتماعی ستاتیک (« لستہ روارد دن ») زہت شروت
اسکی یونانستاندہ اجتماعی فکرلر اسماعیل ضرر
تطبیقی قسم : تحریر نفوس و اجتماعیات قامیل زاقار
بزدہ فکر جریانلری علمی ضیا
تحلیل و تنقید قسمی : ضیانت ترجمہ سی : شاذیہ برین در . ا . س .
دعوات ترجمہ سی : ابراہیم ادم بن مسعود صد . ف

ادارہ خانہ : استانبول - شہزادہ ہاشمی - استقلال لیسہ سی داہلندہ دائرہ مخصوصہ
استانبول - مطبعۃ ابوالضیا

قانونلر تحاول ایدیه یلیری ؟

« بوانقاره » نك « صوك دوشونجه لر » ادلی گتانبندن:

موسیو بوترو M.Boutroux طبیعت قانونلرینك امكانه contingency عائد اثرنده ، طبیعی قانونلر ك تبدل ایتك استعدادنده اولوب اولمدقلری وعاله متمادیاً تحاول ایدركن یالکز ، قانونلر ك - یعنی بو تحاولك حصوله كلیركن تابع اولدیغی قاعده لرك - هر نوع تحولدن مصون قالوب قالمدقلری سؤالی كندی كندینه صورار . بویه برتلقی طرزینك ، عالم لر طرفندن قبول ایدیلكه اصلا قابلیتی یوقدر وعالم لر بویه برتلقی به ، بوتلقیدن چیقاراجقلری . معنایه نظراً ، علمك مشروعتینی وحتى ممکن اوله بیلمه سنی انكار ایتمه دن رضا كوستره مزلر . فقط فیلوزوف ، بومسئله یی كندی كندینه صورمق ، متحمل اولدیغی نتیجه حللری كوزدن كچیرمك ، بوندن تولد ایدمك نتیجه لری تدقیق ایتك وبونلری عالمك مشروع طلبلریه توافق ایتدیرمکی آرامق حقنی محافظه ایدر . مسئله نك آله بیله جکی بعضی تظاهر طرزلرینی بوراده مطالعه ایتك ایستیورم . بوصورتله علی المعاده برطاقم نتیجه لره دكل ، فقط فائده دن عاری اولمالری محتمل اولان مختلف برطاقم ملاحظه لره واصل اوله جغم . اكر بوتدقیق یاپاركن ، بوكا مربوط بعضی مسئله لردن برآز اوزونجه بحث ایدی ویررسهم بوخصوصه ده عفو ایدیله لی یم .

I

مسئله یی اوله ریاضیه جی نقطه نظرندن كوره لم . فیزیق قانونلرینك ، دورلرك كذارشی اثناسنده تحولاته دوچار اولدقلرینی برآن ایچون قبول ایدم و بوتحولاتك وقوعك فرقنده اوله مز ایچون المزد به واسطه اولوب اولمدیغی كندی كندیمزه صورالم . ایلک او كجه شوراسنی اونوتمایم كه ، انسانلغك یشادینی و دوشوندیکی عصرلره تقدم ایدن بونلره غیر قابل مقایسه درجه ده اوزون اولان برچوق دورلر كچمشدر كه بودورلرده انسانلر هنوز دنیا یوزنده بیه دكلدیله ؛ عینی صورته هیچ شبهه سز او عصرلری ده ، نهایت انسان نوعك اورتده دن غائب اولاجنی دورلر تعقیب ایدمكدر .

اگر قانونلرک تحاولنه اینامق ایسته نیلییورسه بوتحاولک ، هیچ شبهه سز ، بک بطی اوله سی ایجاب ایدر . اوصورتله که انسانلرک تفکر ایتدکلری نسبتاً آز سنه لر اناسنده طبیعت قانونلری چوق جزئی تبدلاته دوچار اولشلردر . اگر بوقانونلر ، ماضیده تحاول ایتشلرسه بوندن ژه اولوژیک ماضی معناسنی جیقارمق ایجاب ایدر . عجباً اولجه موجود قانونلر بوکونک قانونلریمیدی و یارینک قانونلری ده ینه عینی قانونلری اوله جقدر ؟

بویله بر مسئله وضع ایدیلنجه ؛ « اولجه » ، « بوکون » و « یارین » تعییرلرینه نه معنا اضافه ایتک ایجاب ایدر ؟ « بوکون » ، خاطره سنی تاریخک محافظه ایتدیکی زمانلر ؛ « اولجه » ، تاریخه تقدم ایدن و اینختیوزورلرک تفلسف ایتیه رک سکونتله یشادقلری میلیونلرجه سنه لر ؛ « یارین » ده بالاخره کله جک میلیونلرجه سنه لردر که بو ائنده آرض صوغویاجق وانسانک ده نه کورمک ایچون کوزی ، نه ده دوشونمک ایچون دماغی اوله جقدر .

بوده آ کلاشادقندن صوکره ، عجباً قانون نه در ؟ مقدم ایله نتیجه ، عالمک حاضری حالیه بوندن بلاواسطه برصوکره کی حالی آره سنده ثابت بر رابطه در . عالمک هر قسمک بوکونکی حالی معلوم اولنجه ، طبیعتک بوتون قانونلری بیله جک اولان ایده آل برعالم بو عینی قسملرک ایرتسی کون حائر اوله جنی حالی بونلردن استنتاج ایتک ایچون ثابت برطاقم قاعده لره مالک اوله جقدر . بووتیره نک نامحدود بر صورتده تعقیب ایدیله بیله جکی آ کلاشیلیر . عالمک بازار ایرتسی کونکی حالندن ، صالی کونکی حالی استنتاج ایدیله بیلدیکی کبی صالی کونکی حالی معلوم اولنجه عینی طریقرا عانه سیله چارشابا و اخ کونلرده کی حاللری استنتاج ایدیله بیلیر . فقط دهاسی وار . بازار ایرتسی کونکی حال ایله صالی کونکی حال آره سنده اگر ثابت بر رابطه وارسه ، ایکنجی بی برنجی دن استنتاج ایده بیلدی کمز کبی عکسی ده یاییله بیلیر ، یعنی صالی کونکی حال معلوم اولورسه بازار ایرتسی کونکی حالی بولمق و بازار ایرتسی کونکی حالندن ده عینی صورتله بازار کونکی حالی .. و اخ جیقارمق ممکندر . زمانک گذارشنده آشاغی ایندیکی کبی بوقاربده جیقیه بیلیر . حال حاضر وقانونلر معلوم اولورسه استقبال بولونه بیلدیکی کبی عینی صورتله ماضی ده بولونه بیلیر . بووتیره اساسلی بر صورتده قابل عکس در .

مادامکه بوراده مسئله بی ریاضیه جی نقطه نظرندن تدقیق ایدیورز ، اوحالده

بوتلوق طرزینه مساعد اولدینی بوتون وضوحی - حتی بونک ایچون ریاضی لسانی دخی قوللانیق ایجاب ایتسه - تامیله ویرمک ایجاب ایدر. او حالده دیرزکه، قانونلرک هیئت عمومیه سی، عاله مک مختلف عنصرلرینک بونکونکی حالنی، بومختلف عنصرلرک تحولات سرعتنه ربط ایدن بر معادلات تفاضلیه سیستمه معادلدر.

معلوم درکه بویله برسیستم، نامتناهی نتیجه حل قبول ایدر. لکن بوتون عنصرلرک ابتدائی قیمتلری (که بونک عادی لسانده حال حاضر دیرز.) بزجه معلوم ایتسه نتیجه حل تامیله معین اولمش اولور، اوصورتله که بوتون عنصرلرک هر هانکی بر دورده کی قیمتلرینی حساب ایدیه بیلیرز. نتیجه حل؛ $t > 0$ فرض ایدر سهک استقباله، $t < 0$ فرض ایدر سهک ماضییه تقابل ایتش اولور. بوراده دقت اولنه حق بر نقطه وارسه اوده حال حاضر دن ماضییه استنتاج ایتک طرزى ايله حال حاضر دن استقبالی استنتاج ایتک طرزینک یکدیگرندن فرقل اولماسیدر.

زه اولوژیک ماضییه، یعنی امتدادلری اثناسنده قانونلرک تحوول ایدیه بیلیمه سی ممکن اولان زمانلرک تاریخی بیلیمه مز ایچون نه کبی برواسطه مز واردر؟ بوماضی دوغرو دن دوغرییه مشاهده ایدیه مه مشدر. بز بوماضییه آنحق حاله بر اقدینی اثرلره، یعنی حال واسطه سیله بیلیر بوماضییه حالدن، آنحق یوقاری ده سویله دیکمز وتیره اعانه سیله استنتاج ایدیه بیلیرز. بووتیره بزه عینی صورتله استقبالی ده استنتاج ایتکه مساعددر. عجبا بووتیره، قانونلرده کی تبدللری بزه کشف ایتدیرمکه قابیلیتمیدر؟ شبهه سزکه خایر، بز اونی، آنحق قانونلرک تبدل ایتمه دکلرینی فرض ایتک صورتیه تطبیق ایدیه بیلیرز. مثلاً دوغریدن دوغرییه آنحق بازار ایرتسی کونکی حال ايله، بازار کونکی حالی بازار ایرتسی کونکی حاله ربط ایدن قاعدهلری بیاسهک، بوقاعدهلرک تطبیق بزه بازار کونکی حالی بیلدیره جکدر. لکن ده ایلری کیتمک و بوندن ده جمعه ایرتسی کونکی حالی استنتاج ایتک ایسترسهک؛ بالضروره، بزه بازار ایرتسی دن بازارى بولدیرمغه مساعده ایدن عینی قاعدهلرک بازارله جمعه ایرتسی آره سنده ده حائر قیمت اولدقلرینی قبول ایتهلیر. بونی قبول ایترسهک، چیقار ایلجه کمز یکانه نتیجه، جمعه ایرتسی کونی نه اولدیغنی بیلیمه مزک غیر ممکن اولدیغیدر. مادامکه قانونلرک لایتبدلیتی *immutabilité*، محاکمه لریمزک مقدمانده مند مجدر، بولا یبتدلیتی نتیجه لریمزده بولما مامزک امکانی یوقدر.

سیارهلرک محرکلرینی بیلن بر « لووهریه Leverrier »، نیوتون قانونندن

استفاده ایدهرک ، بومحرککون اون بیک سنه صوکره نه اوله جقلرینی حساب ایدر . حسابلرینی نه شکلده اداره ایدرسه ایتسین ، نیوتون قانونلرینک برقاچ بیک سنه صوکره یا کلش اوله جقلرینی اصلاً بولاماز . دستورلرنده ساده جه زمانک اشارتی دکشیدیرمک صورتیه بومحرککون بوندن اون بیک سنه اولده نه اولدقلرینی حساب ایدیهیلیری . لکن نیوتون قانوننک دائمی صورتده دوغرو اولدیغنی ده بولیه جغه اولدن آمیندر . خلاصه ، قانونلرک دکشیمه دکلرینی قبول ایتمه دن ماضی حقنده هیچ برشی بیله مئز . احوالده دکشیمه دکلرینی قبول ایدرسه ک قانونلرک تحاولی مسئله سی وارد دکلر ؛ شاید قبول ایتزسه ک ، ماضی یه عائد بوتون مسئله لرله برابر بومسئله ده غیر قابل حلدر .

II

لکن - دینیلیر - بووتیره نک بر تناقضه دوشمه سی یاخود تعیر دیکرله معادلات تفاضلیه مزک هیچ بر نتیجه حل قبول ایتمه سی ممکن دکلیدر؟ مادامکه بوتون محاکمه لریمزک بدایتنده وضع ایدیلن قانونلرک لایتبدلیتی فرضیه سی ، بزی باطل بر نتیجه یه ایصال ایدیور بزده عکس باطل - *per absurdum* طریقیه بوقانونلرک - هانکی جهته دوغرو اولدقلرینی بیلمکه هیچ بر زمان مقتدر اولاماقبله برائر - تحاول ایتدکلرینی اثبات ایتش اولورز .

وتیره مزقابل عکس اولدیغنی جهته بوسویله دیکمز شی استقباله ده قابل تطبیقدر . اکر مثلاً حساب ، نظر اعتباره آلدیغمز کمیتاردن بریسنک هر هانکی بر تاربخنده نامتناهی اولمه سی ویافیزیقجه غیر ممکن بر قیمت کسب ایتمه سی لازم کلدیکنی کوسترسه ، بزمده بوتاربخندن اول عاله مک فنا بوله جغه ویا قانونلرینی تبدیل ایده جکنه حکم ایده بیلمه مز ممکن اولان حاللر وار تخمین ایدیلیر . فنا بولاق یاخود قانونلرینی دکشیدیرمک تقریباً عینی شیئر . بزم عاله ممزک قانونلرینی حائز اولیان برعاله م آرتق بزم عاله ممز دکلدر ، بوباشقه برعاله مدر .

موجود عاله مک وقانونلرینک تدقیقنک بزی ، بویه برطاقم تناقضله معروض دستورلره ایصال ایتمه سی ممکنیدر؟ قانونلر ، تجربله لره الله ایدیلیر . اکر بوقانونلر بزه ، بازار کونک A حالنک ، بازار ایتسی نک B حالنی انتاج ایتدیکنی اوکره تیرسه ، بوده شوایکی A و B حاللرینک مشاهده ایدیه بیلمش اوله سندندر . بناء علیه بوایکی حاللر هیچ بری فیزیقجه غیر ممکن دکلدر . اکر بووتیره بی تعقیب و هر کوندن

بر متعاقب کونه کچرکن A حالندن B حالنی، بعده B حالندن C حالنی و بالاخره c حالندن D حالنی. . الح استنتاج ایدر سهك بوتون بوحالار فیزیقجه ممکن درلر، زیرامثلا D حالی فیزیقجه غیر ممکن اولسه یدی C حالنك برکون نهایتنده D حالنی تولید ایتدیکنی اثبات ایدن تجربه قطعياً یاییلاماش اوله جقدی . بو استنتاجلر نه قدر اوزاغه تمدید ایدیلیر سه ایدیلیرین ، فیزیقجه غیر ممکن بر حاله قطعياً واصل اولنهمیه جق ، یعنی بر تناقضه دوشولیه جکدر . اکر قانونلریزدن بری بویله بر تناقضدن بری دطسه ، اوحالده تجربه نك فوقه چیقلمش ، یعنی extrapoler ایدیش دیمکدر . مثلاً بعضی شرائط داخلنده بر جسمك سخونتك یومیه بر درجه تنزل ایتدیکنی فرض ایدلم . اکر بوکون بوجسمك سخونتی مثلاً 20° ایسه 300 کون صوکره سخونتك 280° - اوله جنی استنتاج ایدیله بیلیر که بوده باطل و فیزیقجه غیر ممکن در ؛ چونکه مطلق صفر نقطه سی 273° - ددر . بونه دیمکدر ؟ برکونده سخونتك 279° - دن 280° - کچدیکی مشاهده ایدیشمیدر ؟ شبهه سزکه خیر ، چونکه بو ایکی درجه سخونت غیر قابل مشاهده درلر . بو قانونك مثلاً 0° ایله 20° آره سنده دوغرو اولدیغی کورلیدیکی جهتله بورادن قانونك 273° - یه ، حتی ده ایلری به قدرده دوغری اولدیغی افراطکار بر صورتده استنتاج ایدیش یعنی غیر مشروع بر extrapolation یایش دیمکدر ، فقط اختباری بردستوری extrapoler ایتك ایچون نامتناهی طرز واردر . بونلر آره سندن ، فیزیقجه غیر ممکن اولان حاللری افنا ایدن بریسنی انتخاب ایتك ممکندر . بز ، قانونلری غیر مکمل اوله رق بیلیرورز . تجربه ، بزم انتخابیزی آنجق تحدید ایدر . تجربه نك بزه انتخاب امکاتی بخش ایتدیکی قانونلر میاننده ، بزى شو سویله دیکمز جنسدن بر تناقضه معروض براقیه جق اولانلرینی - که اکر معروض براقیه جق اولسلر بزى قانونلرک لایتبدلیتی علیهنه حکم ویرمکه مجبور ایدرلردی - بولق دائماً ممکندر . کوریلیرورکه ، اساساً قانونلرک دیکشمیه جکلرینك ویا دیکشمش اولدقلرینك اثباتی دخی موضوع بحث اولسه بینه بویله بر نحاولی میدانله چیقاراجق واسطه المزدن قاجار .

III

بو نقطه یه کلنجه ، بزه شویله بر واقعه برهانی اقامه ایدیله بیلیر . « قانونلرک معلوم اولسی سایه سنده ، حالدن استقباله چیقماق آرانیلیرکن ، قطعياً بر تناقضه دوشولیه جکنی سویلیورسکز . بونکله برابر عالملر ، احترازی ظن ایتدیگکز قدر

سهولته ممکن اولیان بر طاقم تناقضله راست ککشلردر . بونلرک آنجق ظاهری اولدقلربی و افنا ابدلیری ممکن اولدیغنی سویله مکزی قبول ایدرم . فقط ، حتی ظاهری دخی اولسهر محاکمه لریکزه نظراً بر تناقض غیر ممکن اولمیدر .

در حال بر مثال ذکر ایدم . قوانیت حرارت thermodynamique [۱] قانونلرینه نظراً ، کونشک بزه حرارت اساله ایده بیلدیکی زمان حساب ایدیلرسه تقریباً الی میلیون سنه بولنور ، حالبوکه بوزمان ژه اولوغه کافی کمر ؛ چونکه متعضی اشکالک تکاملی بردفعه بوقدر سرعتله حصوله کمدیکی کی - که بو ، اوزرنده مناقشه ایدیه بیهلجک بر نقطه در . - کونشسز اوله رق باشایامیان حیوانات و نباتات بقیه لربی احتوا ایدن طبقات ده پولرینک تشکلی ایچونده بولونان زماندن احتمال اون مثلی دهافضله زمانه احتیاج واردر .

تناقضی ممکن قیلان شی ، ژه اولوژیک بداهتک استناد ایتدیکی محاکمه نك ، ریاضیه جینک محاکمه سندن پک چوق فرقلی اولسیدر . بز ، عینی تأثیرلری مشاهده ایدهرک علتلرکده عینیتی نتیجه سنی چیقاریرز ، ومثلاً بوکونیشایان برعائله به منسوب حیوانات مستحائله لری بقیه لربی بولنجه ، بو مستحائله لری احتوا ایدن طبقه توزع ایتدیکی دورده بوعائله به منسوب حیواناتک یشاماسی ممکن اولیان شرائطک هپسنگ بردن وعینی زمانده تحقق ایتش بولندقلری نتیجه سنه واصل اولورز .

ایلك نظرده ، نقطه نظربنی بوندن اولکی قسمده قبول ایتدیکمز ریاضیه جی ده عینی شیئی یاپار ظن اولنور . اوده ، قانونلر دیکشمه دکلرینه نظراً ، عینی تأثیرلر آنجق عینی علتلر طرفندن حصوله کله بیلدیکی نتیجه سنی چیقاریردی . بونکله برابر ایکی محاکمه ارسنده اساسلی برفرق واردر . معین برآنده عاله مک حالی نظراعتباره آلام . مقدم برآنده کی عاله مک حالی - حتی عاله مک کوچوک برقسمنک حالی - فوق العاده معضل برشیئدر وپک چوق عددده عناصره تابعدر . مسئله یی بسیطلشدیرمک ایچون یالکز ایکی عنصره تابع اولدیغنی فرض ایدیورم ، اوصورتده که بوایکی معلوم ، اوحالی تعیین ایتکه کافی اولسون . برموخرآنده بوایکی معلوم ، مثلاً B و A ، برمقدم آنده ده ، A و B اوله جقلردر .

[۱] اولجه بوتعبیر صالح ذکی مرحوم طرفندن « حرارت حرکیه » شکنده لسانمه نقل ایدلشدی . صوک زمانلرده ، کمال زعیم بک لیسهر ایچین یازدیغنی فیزیک کتایبده « حرارت قوائیه » تعبیری قوالانمشدر . حالبوکه قناعتمه نظراً هرایکی تعبیرده معنای تمامیه عکس ایتکده در .

ریاضیه جینک ، مشاهده ایدیلن قانونلرک هیئت عمومیه سی واسطه سیله قورولان دستوری ، اوکا AB حالنک آنجق $A'B'$ حالندن تولد ایدیه بیلدیکنی اوکره تیر . فقط ریاضیه جی بومعلوملردن یالکیز بریسنی مثلاً یالکیز A یی بیلسه و دیکرینک ده بومعلومه رفاقت ایتدیکنی بیلمه سه ، دستوری اوکا هیچ برنتیجه چیقارمغه مساعده ایتیز . اولیه اولمازده اکر A و A' حادثه لری ریاضیه جی به بربرینه مربوط و فقط B و B' به نظراً نسبتاً مستقل اوله رق کورونسه ، بلکه A دن A' یی استنتاج ایدر .

فقط هیچ برزمان A و B' مضاعف حالنی بریکانه A حالندن استنتاج ایتیز . ژده اولوغ بالعکس یالکیز A تأثیرینی مشاهده ایدهرک بوتأثیرک آنجق A' و B' علتلرینک مشارکتیه حصوله کلدیکی نتیجه سنی چیقاریر . - بو A' و B' علتلری اکثریا کوزمز اوکنده مشترکاً A یی تولید ایدرلر . - چونکه پک چوق احوالده بو A تأثیری اوقدر خصوصی درکه ، عینی تأثیره منجر اولان باشقه علتلرک مشارکتی مطلق صورتده حقیقته قریب اولیه جقدر .

ایکی عضویت اکر یکدیگرینک عینی اولسه لر و یا ساده جه یکدیگرینه مشابه بولونسه لر ، بومشابهت تصادفاً واقع اولمامشدر بونلرک مشابه شرائطده یشادقلرینه حکم ایدیه بیلیرز . اکر برده بونلرک بقیه لرینی بولسه ق اووقتده ساده مشابه وجودلرک چیقادیغنی کوردیکمز رشیمه مشابه بررشیمنک اولجه موجود اولدیغنی دکل ، بلکه بورشیمنک انکشاف ایدیه بیلمه سی ایچون خارجی سخونتک ده پک یوکسک اولمادیغنه امین اولورز . یوقسه بوبقیه لر، اون یدنجی عصرده اینانلادیغنی کبی، انجق بررطیعت اوبونی *Ludus naturae* دن باشقه برشی اولامازلردی وبویله برنتیجه نک ده عقله قطعاً مخالف اولدیغنی علاوه به لزوم یوقدر . اساساً متعضی بقیه لرک موجودیتی دیکرلرندن ده بارز نهائی برحالد و معدنیات ساحه سنده عینی جنسندن مثاللر ذکر ایدیه بیلیردک . دیمککه ژده اولوغ ، ریاضیه جینک عاجز قالدیغنی یرلرده استنتاجی یاپایلیور . فقط اوده ینه ریاضیه جی ده اولدیغنی کبی تناقضلره قارشى ضمان آلتنده دکلدر . اکر برتک حالدن ، متعدد مقدم حاللری استنتاج ایدیورسه ، یعنی نوعما ، نتیجه نک وسعتی ، مقدماتک وسعتندن دهابویوکسه ، برمشاهده دن چیقاریلان برشیئک ، دیکر برمشاهده دن استخراج ایدیلنه غیرمتوافق ظهور ایدیه بیلمه سی ممکندر . بو صورتله هرمنفرد واقعه عادتا برانشعاع مرکزی اولور . بومرکز لرک هربردن ریاضیه جی ، یالکیز برواقعه استنتاج ایدرکن ژده اولوغ هربردن متعدد واقعه لر استنتاج ایدر و کندیسنه

وبریلن بر ماضی نقطه بی اولدقجه واسع پارلاق بر قرص یاپار. ایکی ماضی نقطه اوکا، بربری اوزربنه یینه بیلن ایکی قرص ویررکه بوده مسئله ده بر تعارض امکاتی احداث ایدر. مثلاً بر طبقه داخلنده 20° نك دوننده یشایامیان ناعملر بولسه، اوزمانلرده دکزلك صیجاق اولدیغنی استنتاج ایدر، فقط بالاخره مساکداشلرندن بری عینی طبقه ایچنده، 5 نك فوقنده کی برسخوننده یشایامیان بر طاقم حیوانات کشف ایتسه اوده، ینه اوزمانلرده بودکزلك صوغوق اولدقلرینی استنتاج ایدر.

بومشاهده لرك حقیقتده بر برلرینی نقض ایتیه جکلرینی ویا بوتناقضلرك یکدیگرینه غیر قابل ارجاع اولدقلرینی امید ایتک ایچون بر طاقم سبیلر اوله بیلیر، فقط آرتق بالذات صوری منطق قاعده لرینه نظراً بوراده بر تناقضه دوشمک تهیه که سندن مصون دکلز. اوحالده صوریله بیلیرکه، ژء اولوغ کی محاکمه ایتک صورتیه برکون بزى، قانونلرك دیکشه بیلیمه سنی استنتاج ایتک مجبوریتنده براقه حق باطل بر نتیجه یه دوشولیه جکمیدر؟

IV

بوراده بر استطراد یاممه مه مساعده ایدیلرین. کوردک ژء اولوغ؛ کندیسنه، حالدن ماضی یی استنتاج ایتکه مساعده ایدن وریاضیه جینک مالک اولمدینی بر آله صاحبدر. نیچون عینی آلت، حالدن استقبالی استنتاج ایتکه مساعده ایتز؟ یکریمی یاشنده بر آدام کورونجه امیم که بو آدام چوجقلغندن کهولتنه قدر بوتون دورلرینی کچیرمشدر و بناء علیه یکریمی سنه دنبری دنیا اوستنده بوتون حیاتی تخریب ایده جک بر قاتاقلیزم واقع اولما مشدر. فقط بو بکا، او کمزده کی یکریمی سنه ظرفنده ده بر قاتاقلیزم واقع اولیه جغنی هیچ بر صورتده اثبات ایتز. ماضی یی بیلیمک ایچون موجود اولان سلاحلریمز، استقبال موضوع بحث اولنجه یوق اولورلر. وایشته بونک ایچوندرکه استقبال بزه ماضی دن ده اسرارلی کوزو کمکده در.

بوراده، اولجه تصادفه دائر یازدیغم بو مقاله یی تحطز ایتهدن کچه میه جکم. اومقاله ده، موسیو لالاندک شو: «بالعکس، هر نه قدر استقبال ماضی اعانه سیله معین ایه ده ماضی نك استقبال واسطه سیله تعیین ایدیه دیکی» سوزلرینی خاطر لاتیوردم. موسیو لالانده نظراً بر علت آنجق بر تاثیر تولید ایده بیلیر، حالبوکه عینی بر تاثیر مختلف و متعدد علتلر طرفندن حصوله کله بیلیر. اگر بویله اولسه بدی، ماضی نك اسرارانکیز، استقبالک ایه بیلیمه سی جوق قولای اولسی لازمکیردی.

بوفکری قبول ایدیه مزدم . لکن بوفکرک منشأك نه اوله بيله جکني کوستردم .
قانونو پرنسپي بزه اوکره تیرکه ، هیچ برشئك تخریب ایدیه مدیکی قدرت ، داغلمغه
مستعددر . سخونتله دائما تساوی به سعی ایدرله ، عالم بریکنسقیته *uniformité* ،
یعنی اولومه دوغرو کیدر . بناء علیه علتلرده کی بویوک فرقلر ، تأثیرلرده انجق پک
کوچوک فرقلر تولید ایدرله . تأثیرلر آره سنده کی فرقلر، قابل مشاهده اوله میه جق
قدر کوچولنجه بو تأثیرلره منشأ اولوب اولجه موجود اولان علتلر آره سنده کی
فرقلری - که بوفرقلر نه قدر بویوک اولورلر سه اولسونلر - بيله بيلمک ایچون هیچ
بر واسطه مز یوقدر .

لکن ، اساساً هرشی موته دوغرو کیتدیکی ایچون درکه حیات ، ایضاحی
ضروری براستنادر .

برداغ اوزرنده ، یووارلانان طاشلر تصادفه ترک اولونسه لر ، هپسی اک نهایت
وادی به دوشه جکلردر . بونلردن بریسنی اک اشاغیده بولساق بوعادی بر واقعه
اوله جق وبزی ، بوطاش پارچه سنک مقدم تاریخی حقنده معلوماتدار ایتیه جکدر .
بوطاشك اوله داغك هانکی نقطه سنه موضوع بولندیغنی بيله میه جکز . لکن اگر،
تصادفاً داغك تپه سی جوارنده برطاشه راست کلسه ک بوطاشك اولدنبری دائماً بوراده
بولندیغنی ادعا ایدیه بیلیرز ، چونکه بوطاش یوقوش اوزرنده بولنور بولناز دیبه قدر
دوشر . بوطاشك بولندیی حال نه قدر استثنائی و دوشمه سی نه قدر آز احتمالی
حائزه ، بزده یوقاریکی ادعایمزی اوقدر فضله قطعیتله بیان ایدرز .

V

بومسئله یی عارضی اوله رق موضوع بحث ایتدم . اوزرنده دوشونلمکه لایقدره
فقط موضوعمدن پک چوق اوزاقلاشمقده ایسته م . ژه اولوغلرک تناقضلرینک
برکون اولوبده عالملری ده قانونلرک تحاولنی استنتاج ایتدیرمکه ارجاع ایتیه سی ممکن
دکلیدر؟ اوله تخطر ایدیه لم که علملر، آنجق ایلک دورلرنده - بوکون ژه اولوغلرک
اکتفا ایتک مجبوریتنده اولدینی - مشابته طریقله محاکمه لری قوللانیرلر وانکشاف
ایتدکجه، قانونلری ریاضی لسانله افاده ایدیلکه مستعد اولان «علم هیئت» وفیزیقک
آرتق واصل اولمش کی کورندکلی حاله تقرب ایدرله . علملرک بوحاله واصل
اولدقلی کون ، بومقاله نک بدایتنده سویله دکلریمز بلاقید دوغرو اوله جقدر .
بوتون علملرک آز ویا چوق بر سرعتله بربری آردنجه بوتکاملی کچیرمکه مجبور

اولدقلرینی دوشونهن برچوق کیمسه لر واردر . اکر بودوغریسه ؛ ظهور ایده جک مشکلر موقت اوله جق و علملر صباوت دورلرندن چیقدقجه بومشکلرده برر برر زائل اولغه نامزد اوله جقلردر . فقط بوقطعیتسز استقبالی بکله مکه محتاج دکلز . ژه اولوغک مشابته طریقله یاپدینی محاکمه نه دن عبارتدر ؟ بر ژه اولوژیک واقعہ اوکا ، بوکونکی برواقعه یه اوقدر مشابه کورونورکه ، ژه اولوغ بومشابهتی تصادفه حمل ایده مز وبومشابهتی ، هرایکی واقعہ نکده تمامیه عینی شرائط تحتندہ حصوله کلدکلرینی فرض ایتک صورتیه انجق ایضاح ابتدیکنی ظن ایدر . بوشرائطکده عینی قالدقلرینی تصور ایده جکدر ، یالکز شوکوچوک فرقله که بوفاصله زمانیه ده طبیعت قانونلری تحول ایتدکلرندن بوتون عالم تمامیه و طانیلمیه جق درجه ده دگیشمشدر . بوسورتله برطرفدن سخونتک عینی قالمه سی لازمکلدیکنی ادها ایده جک حالبوکه دیکرطرفدن بوتون فیزیکک آلت اوست اولمی دولایسیله سخونت تأثیرلری تمامیه باشقه اوله جفندن بالذات سخونت کلمه سی بيله هردرلو معناسنی غائب ایتمش اوله جقدر . نه اولورسه اولسون ، ژه اولوغک بویه بر تلقی قبول ایده میه جکی بدیهیدر . اونک ، منطقی ادراک ایدیش طرزی ، بویه بر نتیجه یه واصل اولماسنه مطلق صورنده مانعدر .

[مابعدی وار]

م . الهامی